

לבעינה של הערה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקלה
כ"ח בסיון תשפ"ה
פרשת "קרח"

”יודו לַה' חֶסֶדוֹ”

חובת ההודאה על ניסי המלחמה

לעומת הסיכוי לירטם לא מתיישרות עם
הסטטיסטיקה.

כמו כן, מאוד שימח אותי כשראש ממשלת ישראל
הגיע לכותל המערבי בערב פרוץ המערכה כדי
לבקש על הצלחתה. אולם, יותר
שימח אותי שהוא הגיע לכותל
בשנית על מנת להודות
לקב"ה לאחר ההפצצה
האמריקנית על הכור
הנסתר בפורדו
שבאיראן.

לבקש מהקב"ה בשעת
צרה זהו כמעט
אינסטינקט אנושי.
כמעט כל אדם הנתון
במצוקה נזכר בבורא עולם
ופונה אליו בתפילה, וזוהי גם מצוות
עשה מדאורייתא¹. לעומת זאת, קשה יותר להודות
על החסדים שה' גומל עימנו. גם בין אדם לחברו,

”כַּעַל כָּל אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ”

אמש, בשעות דמדומי חמה, התקיימה ב'מנהרת
הכותל המערבי' תפילת הודאה לקב"ה על הניסים
הגדולים ועל ההנהגה האלוקית המיוחדת לה עם
ישראל זוכה בתקופה זו, כהמשך
למהלך האלוקי של שיבת עם
ישראל לארצנו. גם
במקומות אחרים רבים
נאמרו תפילות הודיה,
וכל קהילה מצאה את
הדרך להודות לה' לפי
סגנונה.

הלוא אנו אפופים
בניסים רבים מכל עבר.
גם כשהטילים פגעו
בישראל ראינו חסדים אלוקיים
גדולים מאוד. למשל, בזאת שהאגף
בבית חולים 'סורוקה' פונה יום אחד לפני שנפגע,
ובכך שהקב"ה שפך את חמתו בעיקר על עצים
ואבנים, על אף הכאב העצום על אלו שנהרגו.
שוחחתי אתמול עם מומחה לטיילים, אחד מאנשי
ה'חץ', והוא הבהיר לי שפגיעות הטיילים בפועל

**תכלית הבריאה
היא גילוי כבוד ה',
ושאנו זכיר בו
ונודה לו**

¹ עיין השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם, מצוות עשה ח: "ואם
אולי יהיה מדרשם בתפלה עיקר מן התורה, נמנה אותו במניינו
שלהרב ונאמר שהיא מצוה לעת הצרות, שנאמין שהוא יתברך ויתע'
שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפלה וזעקה".

חובת הודאה, בבטוי 'מודה' ביחוד, משותפת היא להודאה מגזרת 'תודה', הבאה מתוך הכרת הטובה של המיטיב – המשמעות הראשונית של המילה 'מודה' מורה על הכרת טובה לבורא המיטיב. אמנם, ממשיך הרב ומצביע על כך שישנה משמעות נוספת למילה זו **"מגזרת התנודות והודאה על האמת"**, מלשון הודאת בעל דין או וידוי מעשרות. אין כל סתירה בין מובנים אלו, ואדרבה **"הדברים מתאימים זה לזה"**⁶.

רבנו הרב הדרי זצ"ל היה מסביר שבזאת שאדם מודה על כך שקיבל דבר־מה מחברו הוא מודה שהוא עדיף עליו, משום שאלמלא הנותן לא היה לו את פריט זה.

גם אנו מודים בכך שריבוננו של עולם הוא זה שהוביל להצלחה והוא זה שגרם לנשיא ארצות הברית להפציץ את הכור האטומי בפורדו, מבלי לאלץ את לוחמינו המובחרים לסכן את חייהם בכיבוש המקום בכוחות עצמם וכיוצא בזה. "לב מלכים ושרים ביד ה'", והוא זה שהיטה את לבבו של נשיא ארצות הברית לפעול למען מדינת ישראל. ריבוננו של עולם הוא זה שנתן עצה ותושייה בלב שריה ויועציה של מדינתנו הנפלאה, כפי שאנו מתפללים על כך בכל שבת, לצאת למתקפה כנגד מעצמת איראן האדירה מתוך גבורה גדולה. ריבוננו של עולם אחז בידם של טייסינו כשהם לוחצים על הכפתור ששחרר את הפצצות המונחות שהשמידו את הכור בנתנז וחיסלו את הרשעים בבתיים בדיוק רב. אנחנו מודים ומתוודים שבורא עולם הוא שפעל כל זאת ושאין עוד מלבדו. הלוא זה הוא העיקר הראשון מי"ג עיקרי האמונה: **"אֲנִי מֵאֲמִין בָּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא בּוֹרֵא וּמְנַהִיג לְכָל הַבְּרוּאִים, וְהוּא לְבִדּוֹ עֹשֶׂה וְעוֹשֶׂה וְעֹשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים"**.

אמנם הטייסיים, הצבא, הרמטכ"ל, הקומנדו ו'המוסד' עשו עבודה נפלאה, אך אנו האמונים על

לעיתים קל לנו יותר לבקש עזרה, מאשר להודות לאלה שסייעו לנו.

"בְּאֵי שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה חֲצֵרָתָיו בְּתִהְיֶה"

הרב זצ"ל עומד על חשיבותה הגדולה של תכונת ההודאה²: **"הכרת טובה היא העמוד המוסרי היותר גדול ונשגב, שכשיתפתח כל צרכו בלבות בני אדם יהיה עוזר מאד אל התיקון הכללי"**. מדוע הכרת הטובה חשובה כל כך וכיצד פיתוחה מסייע לתיקון הכללי?

כידוע, בפירושו לשלהי לפרשת 'בא'³ לומד הרמב"ן מיציאת מצרים יסודות גדולים באמונה, בהשגחת ה' יתברך בעולם ובהנהגת הניסים הנסתרים. בהמשך דבריו כותב הרמב"ן, גדול הדורות, **"אביהן של ישראל"**⁴: **"וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה. שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה"** – אולי לקב"ה יש עוד הסברים לבריאת העולם, אולם לנו כלומדי התורה אין טעם אחר לכך שה' ברא את העולם – **"ואין אֵל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו. וכוונת רוממות הקול בתפילות, וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאֵל שבראם והמציאם ויפרסמו זה, ויאמרו לפניו: בריותיך אנחנו"**. תכלית הבריאה היא גילוי כבוד ה', ושאנחנו נכיר בזה ונודה לו, כאמור⁵: **"כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאִתִּי יִצְרָתִי אֶף עֲשִׂיתִיו"**.

"מוֹדִים אֲנִיחֵנוּ לָךְ"

המילה הראשונה שבה יהודי פותח את יומו מיד כאשר הוא פוקח את עיניו היא **"מודה"**, באומרו: **"מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בֵּי נַשְׁמָתִי בְּחֻמְלָה"**. הרב זצ"ל מבאר ב'עולת ראייה' את משמעות המילה 'מודה': **"ההוראה הלשונית של**

² עין איה, שבת, פרק א, אות יד

³ פירוש הרמב"ן, שמות, פרק יג, פסוק טז

⁴ הרב צבי יהודה זצ"ל היה תדיר מכנה את הרמב"ן בכינוי זה, שמקורו

בדברי ה'שאגת אריה', סימן יד

⁵ ישעיהו, פרק מג, פסוק ז

⁶ עיין פחד יצחק, מאמרי חנוכה, מאמר ב, פרק ב, אות ה. כנראה הוא למד את הרעיון מהרב זצ"ל.

הרב זצ”ל, בעל ‘מכתב מאלהיו’ ועוד. עלינו להכיר טובה אמיתית ופנימית, בראשונה לבורא עולם ולאחר מכן לשליחיו הטובים – להורים, לממשלה, לרמטכ”ל, לטייסים שסיכנו ומסכנים את חייהם אם חלילה יופלו בשמי טהרן.

בליבי פנימה אני מרגיש תחושה מסוימת, ואוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר. במתקפות האיראניות הקודמות – בערב ראש השנה ובערב פסח – זכינו לניסים מופלאים. למרות שנורו עלינו שלוש מאות וחמישים טילים וכטב”מים בגל התקיפה הראשון ומאה שמונים ושניים טילים בליסטיים בגל התקיפה השני של ערב ראש השנה, איש לא נפגע ושום בית לא נפל – לא בתל אביב ולא בבאר שבע, לא בנס ציונה ולא בחיפה. הייתה זו הנהגת חסד אלוקי בה הוֹרָאנוּ לדעת את גודלו ואת טובו כנגד הטבע והסטטיסטיקות. חרף זאת, ייתכן ויותר מדי שִׁיכְנוּ בלבנו את ההצלה המופלאה ליכולותיהם של מערכות ההגנה האווירית והמטוסים העומדים לרשותנו ולשאר כוחות הטבע, על אף שבפינו הודינו שאלו ניסים. אולי בפנימיות הלב לא חשנו דִּי את זאת שה’ מחולל את כל אלה. גם כמטופלים בידי של רופא עלולים לחשוב שהוא המרפא, ולא לזכור שה’ הוא המנחה את ידיו.

יחידות המיירטים אכן עושות עבודת קודש. בערב יום הכיפורים נשאלתי על ידי אחד מרבני יחידות אלו, בוגר הישיבה, שעמדה לפניו שאלה מכריעה: האם להורות ליושבים מול המחשבים בחדר היירוט שעליהם לאכול לגמרי ביום כיפור? הוא הסביר לי שעל מנת שיהיה בכוחם לקבל החלטה בשבריר שנייה היכן והאם ליירט, דרושה להם צלילות הדעת ויכולת הכרעה חדה כתער. ייתכן שכאשר הוא סיפר לי זאת לא מספיק הרגשתי בעומק ליבי עד כמה הצלחתם של אלה תלויה ברצון ה’, ואת זאת הראו לנו משמיים כעת.

אומר יותר מזה. בגלל שאנו אמונים על משנתה של ‘התורה הגואלת’ הרי שפעמים רבות דיבורים מעין אלה נדמים בעינינו כ”מוסר חרדי”. אנחנו בעלי תפיסה הגורסת כי הבטחון בה’ דורש מאיתנו

חינוכה של ‘התורה הגואלת’, שאותה אנו לומדים ומנחילים, יודעים שריבוננו של עולם מתגלה באמצעות כוחם של ישראל בניו. כך מלמדנו הפסוק⁷: **”וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כְּחִי וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵלִל הַזֶּה. וְזָכַרְתָּ אֵת ה’ אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתָּן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵלִי...”**. על כן, אנו מודים שריבוננו של עולם חולל זאת ומודים **”שֶׁהִפֵּל נְהִיָּה בְּדַבְּרוֹ”** – הכל, מכוס מים ועד פורדו. אנחנו מביטים נכוחה במציאות ומודים על האמת, ומתוך כך מודים בהכרת טובה מרובה. **”והדברים מתאימים זה לזה”** – כאשר מודים על האמת בקבלת הדבר מתמלאים בהכרת טובה.

”אֶדְרֹךְ בְּיָשָׁר לִבִּי”

על כן, תחושתי היא שעלינו להעמיק בלבבנו את הרגשת ההודאה בעומק נפשנו. אמנם אמרנו ונאמר “מזמור לתודה”, אך השאלה האמיתית היא עד כמה אנו מבטאים בכך את הודאת הלב פנימה שזוהי טובת ה’ עלינו, ולא רק הודאת הפה.

במסכת עבודה זרה, שאותה התחלנו ללמוד לפני ימים ספורים במסגרת ‘הדף היומי’, מופיעה גמרא מופלאה⁸: **”תנו רבנן: ‘מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֵת... כָּל הַיָּמִים’⁹ – אמר להן משה לישראל: כפויי טובה בני כפויי טובה! בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל: ‘מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לומר: תן אתה!’ היה ראוי שיבקשו שאכן הקב”ה ייתן להם לב ליראת ה’, אולם הם לא עשו זאת. הם לא רצו לקבל מאת ה’ סיוע להתגבר על היצר, על מנת שלא יאלצו להכיר לו תודה. ”בני כפויי טובה, דכתיב¹⁰: ‘הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נָתַתָּה לִי מִן הָעֵץ וְאָכַל”**. הקב”ה נתן לאדם הראשון אישה טובה, מה יותר טוב מזה, אך הוא כפר בטובה והטיח כלפי מעלה: **”הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי”**.

מידת הכרת טובה היא יסוד הבריאה והחיים, זהו העמוד המוסרי שעליו עומד העולם, כפי שכתב

⁷ דברים, פרק ח, פסוקים יז-יח

⁸ דף ה, עמוד א

⁹ דברים, פרק ה, פסוק כו

¹⁰ בראשית, פרק ג, פסוק יב. “לשון גנאי הוא, שתולה הקלקלה במתנתו של מקום והוא עשאה לו לעזר” (רש”י, ע”ז שם ע”ב).

שמיים שגור בפיו¹⁴. היום הדברים מצויים פי כמה וכמה. ראש הממשלה של מדינת ישראל שב וחוזר על כך שהמלחמה היא בסייעתא דשמיא ו'בעזרת ה'". כמה מצער שישנם רעי עין, בעלי 'עציבו דטחול'¹⁵, המטילים בכך דופי ואומרים שהוא אומר זאת רק כדי להתחנף לדתיים. איזה קטנות דמוחין! שם שמים שגור היום בפי כל עם ישראל, כך מדברים היום כולם. הנביאים נבאו על כך, אבותינו חלמו על כך וכיום הדבר מתממש במדינת ישראל - שם שמים נישא בתוך הארץ, ובוודאי גם הגויים חושבים "ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מְלָךְ".

"וְאַל תִּשְׁנֶנּוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לְנֶצַח"

הקב"ה הוא התומך האמיתי של המדינה הקטנה הזו, ואנו נקראים להודות לו בפינו כל העת, "יִמְלֹא פִי תְהִלָּתְךָ"¹⁶. יש לחזור על כך בכל הזדמנות. גם כשנוסעים הביתה יש להדגיש זאת בפני המשפחה, לא להתבייש.

בשבח הגדול והקדוש "נשמת כל חי", הקרוי בלשון חז"ל 'ברכת השיר'¹⁷, אנחנו אומרים: "עֵד הָנָה עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֶיךָ, וְלֹא עֲזָבוֹנוּ חֲסָדֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְאַל תִּשְׁנֶנּוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לְנֶצַח". הגר"א בפירושו על משלי מבאר זאת¹⁸: "מה שאתה 'עֵד הנה עזרונו' הוא 'רחמיך', ולא למעננו. ומה שאתה 'לא עזבונו' הוא חסדיך, ולכן אנו בטוחים ש'אל תשנו ה' אלוֹקֵינוּ לנצח'. כי אם היה בשבילנו היינו מתייראים שמא יגרום החטא, אבל כאשר הוא 'למען חסדיך' אין אנו מתייראים כלל, כי חסדיך המה קיימים תמיד". לא פחדנו במלחמה הזאת ואף איננו מפחדים לקראת הבאות, למרות שייתכן מאוד שיהיו סבבים נוספים גם עם איראן כי המלאכה לא הושלמה כנראה. "וכמו שאמרו ב'זוהר' הקדוש¹⁹: 'וְהָאֵמֶן בָּהּ'²⁰ ולא

להתאמץ ולהשתדל, שהלוא ה' נתן לנו כוח וחיל לעשות פלאות. עשרות פעמים שמעתי באוזניי מהרב צבי יהודה זצ"ל בנוגע למצעד צה"ל כי ישנו חיוב "'וְאִמְרַתְּ בְּלִבְּךָ כְּחִי וְעַצֶּם יָדִי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵיל הַזֶּה", ועם זאת "וְזָכַרְתָּ אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתַן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל". בשל כך, אמירות המדגישות שהקב"ה הוא לבדו הפועל בעולם נתפסות אצלנו כבעלות גוון חרדי. כך אני מרגיש, ואני עצמי מתמודד עם השאלה הזו.

"דָּאוּ כָּל אִפְסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ"

ודאי שעלינו להודות ולהודות ללא גבול על כך שעם ישראל הולך ומתעצם, ולומר: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ... עַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם, עֶרֶב וּבֹקֶר וְצַהֲרָיִם". כל הצלחותיו של עם ישראל הן לכבודו יתברך, כפי שהרמב"ם אומר שהמלחמה היא "עַל יִיחּוּד הַשֵּׁם"¹¹. לאחר מלחמת 'ששת הימים' היה אפשר להסתובב בחו"ל בקומה זקופה ובתחושת גאווה, לעומת זאת המצב כיום הוא שבמקומות רבים בחו"ל היהודים נאלצים להצניע את יהדותם ולחבוש כובע על הראש במקום כיפה מחשש שיבולע להם. למרות זאת, בימים הללו העולם כולו - המערבי והערבי כאחת - המום ומשתאה בשל יכולותיהם וגבורתם של הטייסים הישראליים ומעריץ את עוצמתה של מדינת ישראל והנהגתה, בבחינת "מִלֶּאךָ רַע עוֹנָה אִמֵּן בַּעַל כְּרָחוּ"¹². שם ה' מתגדל כעת על ידינו ובתוכנו, ואנו כבני תורה נדרשים לקרוא בשמו ללא מורא. "מָה אֲשִׁיב לָהּ כָּל תַּגְמוּלוֹתֶיהָ עָלַי" ועל כלל ישראל? "כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשֶׁר וּבִשְׁם ה' אֶקְרָא"¹³! אין דבר אחר שבעזרתו ניתן להשיב לה' כגמולו, מלבד להכיר בו ולהודות לשמו. וכי שייך לתת לו כסף? זוהי עבודת חיים.

ניתן להבחין בתהליך נפלא המתרחש כיום, שבו עם ישראל משתנה והולך. הרב צבי יהודה היה משבח בזמנו את אחד מראשי הממשלה ש"שם

¹⁴ עיין למשל להלכות ציבור, אות קצח

¹⁵ עיין אורות התשובה, פרק ח, אות ג: "אותם אשר נפשם רעה מיסודה... הנם רעי העין אשר העולם כולו נראה להם בצבע כ"כ שחור עד אין תכלית. הם הם המתרעמים על העולם ועל החיים, בעלי עציבו דטחול, אשר לעגם מכל ההויה הוא שחוק הכסיל, אשר לא ידע להבין כי טוב ד' לכל".

¹⁶ תהלים, פרק עא, פסוק ח

¹⁷ משנה פסחים, פרק י, משנה ז

¹⁸ פירוש הגר"א למשלי, פרק כה, פסוק טו

¹⁹ חלק א, דף צ, עמוד ב

²⁰ בראשית, פרק טו, פסוק ו

¹¹ משנה תורה, הלכות מלכים, פרק ז, הלכה טו

¹² עיין שבת, דף קיט, עמוד ב

¹³ תהלים, פרק קטז, פסוקים יב-יג

כולנו יחד, בפינו ובלבנו, ויתקדש שמו גם בזכות תפילתנו. נאמר יחד פרקי הודאה - מזמור ק, מזמור קכד ותפילת 'נשמת' - שנאמרו אתמול בתפילה שהתקיימה בכותל.

היה מתיירא אפילו שמא יגרום החטא, משום ש'יחשבה לו לצדקה'²¹.

נמסר בשם הרב אורבך זצ"ל, והדבר כבר מופיע בשם קדמונים - הראב"ע ו'החזוה מלובלין' - שתמיד יש להודות על העבר ועם זאת לבקש מיד גם על העתיד. כך אומרים ראב"ע²² ו'החזוה'²³ על הפסוק²⁴: **”וְתֹאמַר הַפֶּעַם אֹדָה אֶת ה' עַל כֵּן קִרְאָה שְׁמוֹ יְהוָה וְתַעֲמֹד מִלֶּדֶת”** - מאחר שהודתה אך לא בקשה עוד בנים לא ילדה עוד. כאשר היא לא ביקשה היא הפסיקה את ההשפעה של הקב"ה.

”וְיִתְבַּוְּנֵנוּ חֶסֶדִּי ה'”

בשבוע שעבר דיברנו על כך שבארץ ישראל נוהגת מידת 'החכמה', שהיא היכולת לראות ראייה רחבה ולא להסתפק ב'בינה', השייכת להנהגת חו"ל ומדגישה את הפרטים.

ביום זה אנו מוסיפים לראות בראייה מקיפה ומודים לקב"ה על חסדיו בכל הפרטים, ובפרט בהנהגה הכללית עם עם ישראל, וגם מבקשים ממנו שיגמול איתנו טובות גם להבא. **”תודה רבה לך, אבא. אני מעריך אותך, מעריך את מה שעשית עבורי. תודה על כל חסדיך! אני יודע שהכל ממך, ואני מבקש ממך שאל תעזוב אותנו”**.

בנקודה זו סיימתי בלילה להכין את השיחה. בבוקר נודע לי שכעת יש ניסיון חדש - נשיא ארצות הברית הכריז על הפסקת אש. האם זה אכן טוב לנו? זהו כנראה המחיר על כך שהוא ביצע את ההפצצה בפורדו... עם זאת אנו יכולים להגיד היום בפה מלא שעם ישראל ניצל מהאיום הגדול ביותר שהיה עליו מאז קום מדינת ישראל, וכפסע היה מהתממשותו. לכן, ברצוננו להודות לבורא העולם

²¹ כפירוש הרמב"ן שם, ולא כפירוש רש"י.

²² זו לשונו (שם): **”אודה השם כי לא אחמוד להיות לי עוד, כמאמר: אודה את השם שנתן לי כל זה ויספיק לי, על כן עמדה מלדת”**.

²³ אבני זכרון, אות קמא: **”שמעתי בשם דבינו הקדוש החזוה מלובלין זי"ע כי צריכין בכל דבר שאומרים 'ברוך ה' בעד זה הענין' יאמרו מיד 'כן יעזור השי"ת להלאה'. דאם לא כן הרי זה כמעיד ופוסק מעייני הישועה כשמברך רק על העבר, רק צריך להיות תיכף ומיד בקשה על העתיד. והרמז לזה בלאה שאמרה: 'הפעם אודה את ה' ולא בקשה מיד על העתיד, על כן כתיב: 'ותעמוד מלדת”**.

²⁴ בראשית, פרק כט, פסוק לה